

Ders : 144**Konu : DİLİN AFETLERİ 2**

Bir insanın konuşmasından, onun kültür seviyesi kolayca anlaşılabilir. Konuşma, aynı zamanda insanların birbiriyle iletişim kurmaları için en önemli araçtır. İnsanların birbirine dost veya düşman olmalarında da konuşmanın rolü büyüktür. İyi konuşmak, güzel sözlü olmak dostlukları; kötü konuşmak, çirkin sözlü olmak düşmanlıkları artırır.

İnsanların kalpleri ancak tatlı ve güzel sözlerle kazanılabilir.

Hayvanlar koklaşa koklaşa, insanlar konuşa konuşa anlaşılır. Eğer bir insan, güzel söz söyleyip, maksadını güzel anlatabiliyorsa; insanların kalplerini kazanabilir ve onları etkiler.

ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ (۱۲۵)

“(Resûlüm!) Sen, Rabbinin yoluna hikmet ve güzel öğütle çağır ve onlarla en güzel şekilde mücadele et! Rabbin, kendi yolundan sapanları en iyi bilendir ve O, hidayete erenleri de çok iyi bilir.”¹

4- Münakaşa ile Mücadele

Başkasının söylediği her söze itiraz etmeye münakaşa denir. Bu itiraz, ya sözde, ya manada veya konuşanın maksadındaki eksikliği belirterek olur. “Senin dediğin gibi değil, sen şu sebepten dolayı yanılıyorsun...” demek veya “Bu söz doğrudur, ancak senin maksadın doğruya ulaşmak değil, senin maksadın başkadır...” gibi ifadeler kullanmaktır.

Enes b. Malik (r.a.) şöyle der:

“Münakaşa, kalpleri katılaştırır, kin ve nefrete sebep olur.”

Eğer bu tür münakaşa ilmî konularda ise, buna “**Cedel**” denir. Cedel, başkasını susturmak, âciz bırakmak, konuşmasını tenkid ederek onun değerini düşürmektir. Bu da kötü bir davranıştır. Çünkü böyle bir durumda itiraz, inkâr ve inat tarzında değil, faydalanmak veya bir meseleyi açıklığa kavuşturmak maksadıyla nezaketle soru sormak şeklinde olmalıdır.

Münakaşa ile mücadele, başkasını susturmaktan ibarettir. Bu da onun konuşmasını kötileyerek, onun kusurlu ve cahil olduğunu isbat etmeye çalışmaktır.

Enes b. Malik (r.a.) şöyle der:

“Mücadelenin dinde hiçbir yeri yoktur.”

Mücadelenin alâmeti, bir yandan hakkı beyan eder gibi yapıp, diğer yandan karşı çıktığı kişiyi küçük düşürmektir. Bu sayede kişi kendisini üstün göstermek, muhatabının da noksanlığını isbat etme gayretini taşır.

İnsanı münakaşa yaparak mücadeleye sevkeden iki sebep vardır:

1. Kendisinin faziletini ortaya koymak: Bu davranış, nefsi temize çıkarma, böbürlenme ve üstünlük iddiasında bulunmaktır.
2. Başkasını noksan görmek: Kendinden başkasının noksan olduğunu zannetmektir.

¹ Nahl, 16/125

Bu iki sıfat kötü ve helak edicidir. Bu hastalığın tedavisi, kibirlenmeyi ve böbürlenmeyi terkederek mütevazî olmaktır.

Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

“Kardeşinle tartışma, onunla alay etme! Ona bir söz verdiğin zaman, sözüne muhalefet etme.”²

Münakaşayı terketmek, haksız inkâr ve itirazı terketmekle mümkündür. Dolayısıyla mü'min, işittiği her söze bakmalı; eğer Hak ise onu tasdik etmeli, eğer bâtil ve yalan ise, usule uygun olarak ona itiraz etmeli veya susmalıdır.³ Peygamberimiz (s.a.v.):

“Haklı olduğu hâlde münakaşayı terkedene, cennetin en yüksek yerinde ev inşa edilir. Haklı olmadığı hâlde münakaşayı terkedene cennetin ortasında ev inşa edilir.”⁴ buyurmuştur.

H. Ömer (r.a.) şöyle buyurmuştur:

Şu üç şey için ilmi öğrenme:

1. İnsanlarla mücadele etmek için,
2. Övünmek için,
3. İnsanlara gösteriş için.

Şu üç şey için de ilmi terketme:

1. İlmi öğrenmekten utanarak,
2. İlmi kıymetsiz sayarak,
3. İlmin yerine cahilliğe razı olarak.⁵

5- Düşmanlık

Düşmanlık da dilin diğer âfetleri gibi kötü bir ahlaktır. Bu, düşmanca mücadeledir. Buna **“husumet”** de denir. Herhangi bir malı ya da hakkı almak için sözünde inatla ısrar etmektir.

Resûlullah (s.a.v.) buyurmuştur:

“Şüphesiz ki, Allah katında insanların en sevimsizi, mücadelesinde inatlaşan kimsedir.”⁶

“Bilgisizce husumet içinde mücadele eden kişi, mücadeleden vazgeçinceye kadar Allah'ın gazabına mâruz kalır.”⁷

Bir kimse haksızlığa uğradığı zaman, hakkını aramak ve korumak için elbette dâva etmesi gerekir. Ancak bunu bâtil yollarla ve husumetle değil, uygun olan yollarla yapmalıdır.

Çünkü husûmette dili zaptetmek ve normale döndürmek zordur. Husûmet, göğsü alevlendirir, öfkeyi kabartır. Öfke harekete geçtiği zaman husûmet konusu olan şey unutulur. İki hasmın arasında ancak kin ve nefret kalır. Hatta onların her birisi diğerinin kötülüğüne sevinir. Sevindiğine de üzülür ve biri diğerinin aleyhinde dilini alabildiğine serbest kullanır. Bu bakımdan kim husûmete başlarsa, bütün bu mahzurlara kendisini mâruz bırakmış olur. Husûmetin en azında, kalbin karışması sözkonusudur. Hatta namazın içinde bile hasmını mağlup etmenin yollarını araştırır! O halde husûmet her şerrin başlangıcıdır.

² Tirmizî, Birr, 58

³ a.g.e. İmam Gazâlî, C.3 sh. 321-322

⁴ İbn Mâce, Mukaddime, 7

⁵ a.g.e. İmam Gazâlî, C.3 sh. 320

⁶ Buhârî, Mezâlim, 15; Tirmizî, Tefsir, 3

⁷ Câmiu's-Sağîr, Suyûtî, Hd. No:8612

Bu bakımdan zaruret olmaksızın husûmet kapısını açmamak daha uygundur.

“Sana günah olarak, husumeti devam ettirmen yeterlidir (çünkü bu, gıybete kapı açar).” Hadis⁸

5- Yapmacık Konuşmak

Konuşmada, ağzını eğip-bükerek, kafiyeli ve güzel konuşacağım diye yapmacık hareketlerde bulunmak da dilin âfetlerindedir.

Bu âfet, güzel konuştuğunu iddia edenlerin ve hatiplik/ hatibelik iddiasında bulunan bazı kimselerin kötü alışkanlıklarındandır. Bu davranış, kötülenmiş hareketlerdendir, gazaba ve azaba sebep olur.

Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

“Biz, zorlama ve yapmacık işlerden nehyedildik.”⁹ Diğer bir hadîs-i şerifte ise;

“Benim için en sevimsiz olanınız ve meclisimden en uzak olanınız, ağzını eğip-bükerek edebiyat yapmak için kendini zorlayanlardır.”¹⁰ buyurulmaktadır.

H. Ömer (r.a.) şöyle demiştir: “Ağzını eğip bükerek konuşmak, şeytanın konuşmasıdır.”

Amr b. Sa’d (r.a.), babası Sa’d’a gelerek bir ihtiyacını istedi. Bu münasebetle ihtiyacını istemezden önce bir konuşma yaptı. Sa’d kendisine dedi ki: Ben hiçbir zaman senin ihtiyacından bugün uzak olduğum kadar uzak olmadım. Ben Hz. Peygamberin şöyle dediğini duydum:

“Öyle bir zaman gelecek ki, sığırların dilleriyle ot geveledikleri gibi insanlar da konuşmayı o şekilde geveleyeceklerdir.”¹¹

Sa’d, oğlu Amr tarafından zoraki bir şekilde süslendirilmiş ve takdim edilmiş konuşmayı hoş karşılamadı. Bu da dilin âfetlerindedir.

Herşeyde maksadını ifade etmekle yetinmek uygundur. Konuşmanın maksadı, gayeyi muhataba anlatmaktır. Onun ötesinde kalan, kötülenmiş zorlamadır. Hitabetin lâfızlarını güzelleştirmek, bu kötülenmiş kısma dahil olmaz. İfrata kaçmaksızın ve garip kelimeler kullanmaksızın hatırlatma (va’z u nasihat) da bu kısma dahil değildir. Çünkü hitabet ve hatırlatmadan gaye; kalpleri harekete geçirmek, teşvik etmek, gönülleri yumuşatmaktır. Lâfzın zarif oluşunun burada büyük bir tesiri vardır.¹²

1- Sövmek ve Çirkin Sözler Sarfetmek

Fahiş konuşmak, başkasına sövmek de dilin âfetidir. Bu şekilde konuşmak kötüdür ve yasaklanmıştır. Bunun kaynağı alçaklık ve kötü tabiatlı olmaktır. Hz. Peygamber (s.a.v.):

“Fahiş konuşmaktan sakının! Çünkü Allah Teâlâ ne fahiş konuşmayı ve ne de başkasına işittirmek için fahiş konuşmaya zorlanmayı sevmez.”¹³ buyurmuştur:

H. Peygamber (s.a.v.) Bedir’de öldürülen müşriklere küfretmeyi yasaklamış ve şöyle buyurmuştur:

“Onlara sövmeyin! Çünkü söylediklerinizden onlara herhangi birşey gitmez. Fakat dirileri (onların akrabalarını) üzmüş olursunuz. İyi bilin ki fahiş ve kötü konuşmak alçaklıktır.”¹⁴

8 Tirmizi, Birr 58

9 Buhârî, İ’tisam, 3

10 Tirmizî, Birr ve Sila, 71

11 Tirmizî, Edeb, 72; Ebû Dâvûd, Edeb, 94

12 a.g.e. İmam Gazâlî, C.3 sh. 330-331

13 Müsned, Ahmed b. Hanbel, 2/191

H. Peygamber (s.a.v.) H. Âişe'ye şöyle buyurmuştur:

“Ey Aişe! Eğer fâhiş konuşma bir insan olsaydı, muhakkak kötü bir insan olurdu.”¹⁵

Cabir b. Semûre (r.a.) şöyle demiştir: Ben H. Peygamberin yanında oturuyordum, babam da önümdeydi. H. Peygamber şöyle buyurdu:

“Gerçekten çirkin ve kötü sözler söylemenin, karşılıklı fâhiş hareketlerde bulunmanın İslâm'da yeri yoktur. İnsanların İslâm yönünden en güzelleri, ahlâken en güzel olanlarıdır.”

Ahnef b. Kays şöyle demiştir: “Size hastalığın en şiddetlisinden haber vereyim mi? O hastalık dilin gevezeliği ve ahlâkın düşüklüğüdür!”

Bazı hastalıkları açık ibarelerle belirtmek, fâhiş konuşmaya dahildir. Bütün bunlar dilin âfetlerindedir.

Alâ b. Hârûn şöyle demiştir: “Ömer b. Abdulaziz konuşmasında çirkin kelimelerden çok sakınırdı. Koltuğunun altında bir çiban çıktı. Ona gittik “Yara nerende?” diye sorduk. O da “koltuğumun altında çıktı” demeye utandığı için “kolumun iç tarafında çıktı” dedi”.

İnsanı kötü konuşmaya teşvik eden iki sebep vardır:

- Ya muhataba eziyet vermek kastıdır veya
- Alçak ve fâsık kimselerle beraber bulunmaktan elde edilen kötü alışkanlıktır.

Yani âdetleri küfürbazlık olan kimselerin arkadaşılığından gelen çirkin huydur.

Resûlullah (s.a.v.):

سَبَابُ الْمُسْلِمِ فِسْقٌ، وَقِتَالُهُ كُفْرٌ

“Mü'min kimseye sövmek fâsıklıktır. Onu öldürmek küfürdür.”¹⁶

Bir bedevî H. Peygamber'e 'Bana nasihat et!' deyince H. Peygamber şöyle buyurmuştur:

“Takvadan ayrılma! Eğer bir kişi sende olan bir kusurunla seni kınarsa, sen onu onda bulunan bir kusurla kınama! Bu takdirde onun günahı ona olur, ecri de senin olur. Sakın hiçbir şeye küfretme!¹⁷

Bu bedevî der ki: “Ben, H. Peygamberin nasihatından sonra hiçbir şeye küfretmedim”.¹⁸

Alınacak Dersler:

- 1- Müslüman, yersiz münakaşa ve mücadeleden sakınmalıdır.
- 2- Mütevâzi davranmak güzel ahlaktan, kibirlenmek de kötü ahlaktan kaynaklanır.
- 3- Ağzını eğip-bükerek yapmacık konuşmak, Allah'ın gazabına ve azabına sebep olur.
- 4- Mü'min, diline sahip olan kimsedir. Ona-buna sövmez, çirkin sözler sarfetmez.

Bu Hafta:

- 1- Peygamberimiz (s.a.v.)'in ,“Müslüman'a sövmek fâsıklık...” hadisini ezberleyelim.
- 2- Dilimizde bu âfetlerden olup olmadığını kontrol edelim.

¹⁴ Tirmizî, Birr ve Sıla, 51

¹⁵ Câmiu's-Sağîr, Suyûtî, Hd. No:7465

¹⁶ Buhârî, İman, 36

¹⁷ Müsned, Ahmed b. Hanbel, 5/63

¹⁸ a.g.e. İmam Gazâlî, C.3 sh. 335